Jüdische Pester Zeitung.

יידישע
פּעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וואכענטליך
מאָנטאג, מיטטוואך אונד פֿרייטאג
אונד קאסטעט
פֿיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פֿירטעליעהר. 2 גולד.50 קר. ע. וו.
פֿירס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.50 קר. ע. וו.
פֿירטעליעהר' 2 גולד.75 קר. ע. וו.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פּרענומעריערען
אונד דער פּרענומעראציאָנס-בעטראג
בעגינט מיט דעם עמפּפֿאנגע דעס
ערסטען בלאטטעס.
די רעדאקציאָן בעפֿינדעט
זיך אין
פּעסט
וואיצנער בולוואר נומ' 29
וואהין מאן אויך די פּרענומעראציאָנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr. 65, פֿינפֿצעהנטער יאהרגאנג
פּעסט, מאָנטאג כ״ה אייר התרמ״ג.
Pest, den 4 Juni 1883.

די „אפּפּיניטעט“.

וואס איזט דאס? — ווער זיך איבער די וויססענשאפֿטליכע בעדייטונג דיעזעס וואָרטעס בעלעהרען לאססען וויל, דער מאגע היער צו דען פֿאָרלעזונגען דעס בעריהמטען פּראָפֿעססאָרס דער „בעמיע“, העררן קארל נענדטוויך, געהען. פֿאָר אונגעפֿעהר 14 טאגען נעמליך היעלט היעריבער פּראָפֿעססאָר נענדטוויך פֿאָלגענדע פֿאָרלעזונג:

„דאס לאטײנישע וואָרט „אפּפּיניט“ בעדייטעט זאָ פֿיעל, ווי „פֿערשוועגערט“, אָדער דורך שוועגערשאפֿט פֿערוואנדט. „אפּפּיניטעט“ הייסט זאָ פֿיעל ווי פֿערשוועגערונג אָדער פֿערוואנדטשאפֿט. נון גיבט עס אויך אין דער „בעמיע“ איינע „אפּפּיניטעט“, איינע פֿערוואנדטשאפֿט צווישען מאנכען שטאָפֿפֿען, די זיך מיט איינאנדער פֿערבינדען. זאָ האט דאס קוועקזילבער איינע פֿערוואנדטשאפֿט מיט דעם שוועפֿעל, אונד ווענן מאן די ביידען מיט איינאנדער פֿערבינדעט, ענטשטעהט די קאסטבארסטע פֿארבע, נעמליך דער „צינאָבער“. זאָ בעשטעהט אויך צווישען סאלפּעטער, קאהלע אונד שוועפֿעל איינע פֿערוואנדטשאפֿט, זיא לאססען זיך אין געהאָריגען פֿערהעלטניססען מיט איינאנדער פֿערבינדען — וואָדורך דאס שיעס-פּולווער ענטשטעהט. עבען דורך דיעזע „אפּפּיניטעט“, דורך דיעזע וואהלפֿערוואנדטשאפֿט צווישען מאנכען שטאָפֿפֿען קאנן די „בעמיע“ זאָפֿיעל נישצליכעס ערציעגען. ווי איזט דענן דער מענש דאהין געקאָממען, דאס נישצליכע „פֿאספֿאָר“ (דען שטאָף אן דען צינדהאָלצכען-קעפּפֿען) צו ערציעגען? עבען נור דורך די „אפּפּיניטעט“. די קנאָכען בעשטעהען נעמליך אויס פֿאספֿאָר-זייערעם קאלק, אלזאָ אויס איינער פֿערבינדונג צווישען פֿאספֿאָר-זייערע אונד קאלק. נון האט אבער שוועפֿעל-זייערע (וויטריאָל) איינע גראָססערע פֿערוואנדטשאפֿט, איינע גראָססערע פֿערבינדונגס-זוכט, מיט דעם קאלק, אלס פֿאספֿאָר. וואס מאכט מאן אלזאָ? מאן איבערגיעסט די קנאָכען מיט שוועפֿעל-זייערע, אונד זאָ ענטשטעהט איינע נייע פֿערבינדונג פֿאן שוועפֿעל-זייערעם קאלק (גיפּס) אונד דער אלטע פֿערבינדעטע פֿאספֿאָר ווירד אויסגעשיעדען אונד בלייבט פֿרייא.“

„אלזאָ זעהען זיא, מיינע העררען, וועלכע פֿערשוועגערונג אויך אין דען אונבעלעבטען שטאָפֿפֿען הערשט: די שעדליכסטען שטאָפֿפֿע זינד די ניכט-„אפּפּינירבארען“, וועלכע מיט אנדערען קיינע פֿערבינדונג איינגעהען. אויך אים פֿפֿלאנצען-רייכע קאננען וויר מאנכע פֿפֿלאנצען מיט איינאנדער פֿערבינדען, וואס מאן „פֿפֿראָפּפֿען“ הייסט. דורך דאס „פֿפֿראָפּפֿען“ ערציעלען וויר איינע קינסטליכע פֿערעדלונג דער פֿפֿלאנצען, בעזאָנדערס דער אָבסטביימע. ווענן אין צווייג פֿאן איינעם עדלערען ביימע אין איינען שפּאלט אָדער אין די רינדע דעס שטאממעס איינעס ווילדען ביימעס זאָ איינגעזעטצט ווירד, דאס ער מיט דיעזעם פֿערוואכסט, זאָ בעקאָממט דער ווילדע בוים די אייגענשאפֿט איינעס עדלען ביימעס — וואָהער די מייל-טהיערע ענטשטעהען, ווערדען זיא, מיינע העררען, בערייטס וויססען: זיא ענטשטעהען דורך די פֿערבינדונג פֿאן איינעם עזעל-העננסטע מיט איינער פֿפֿערדע-שטוטע. אויך אונטער דען פֿערשיעדענען מענשען-ראססען הערשט איינע „אפּפּיניטעט“. דורך די פֿערבינדונג דער וויססען אייראָפּאער מיט דען אמעריקאנישען פֿארביגען אינדיאנערן ענטשטאנדען די זאָגענאננטען „מעסטיצען“. דאס זינד מישלינגע, אויס מיש-עהען פֿאן וויססען אונד אינדיאנערן ענטשטאנדען. — אין דעם גאנצען וועלט-אלל מיססען אללע איינצעלדינגע מיט איינאנדער „אפּפּינירבאר“, פֿערבינדבאר זיין; דענן זאָנסט ווירדע עס אין „אטאָמען“ צערפֿאללען. די שעדליכסטען שטאָפֿפֿע זינד אלזאָ די ניכט-אפּפּינירבארען, וועלכע פֿערייניצעלט בלייבען אונד מיט איינאנדער קיינע פֿערבינדונג איינגעהען.“

זאָ לייטעטע די גראָסארטיגע פֿאָרלעזונג דעם אלטען פּראָפֿעססאָרס דער „בעמיע“, דעם העררן קארל נענדטוויך. אונטער דען צוהאָרערן וואר אויך איששטאָצי, וועלכער נאך בעענדיגונג דער פֿאָרלעזונג מיט דעם פּראָפֿעססאָר נאך הויזע גינג אונד איהם זאגטע: „הערר פּראָפֿעססאָר! זיא האבען דא איין גראָססעס וואָרט אויסגעשפּראָכען: זיא זאגטען, די ניכט-אפּפּינירבארען דינגע זינד די שעדליכסטען אים וועלט-אלל, וויל דורך זיא די וועלט צו גרונדע געהען קאנן. נון, וועהרענד איהרער לאנגיעהריגען וויססענשאפֿטליכען טהעטיגקייט מערקטען זיא דענן ניכט, דאס אונטער דען מענשען עס נור די יודען זינד, וועלכע מיט אנדערען פֿאָלקערן אונד ראססען קיינע פֿערבינדונג איינגעהען. ביז יעטצט גלייבטע איך, די יודען זיין בלאָס דען מענשען אונד פֿאָלקערן שעדליך, אונד נון העראָ איך, דאס דורך דיעזע ניכט-אפּפּינירבארען יודען אויך די גאנצע וועלט צו גרונדע געהען קאנן!“

„ווירקליך! (ריעף דער אלטע געלעהרטע פּראָפֿעססאָר) וואָדורך קאננען זיא דאס בעווייזען?“

„וויא הייסט בעווייזען? (ערווידערטע איששטאָצי) דורך צווייער צייגען מונד ווירד די וואהרהייט קונד! אונד וויר האבען דא קיינע געריננגערען צייגען — אלס „בלעם“ אונד „המן“. זאגטע עס ניכט דער בעריהמטע „בלעם“: „זעהע, איין פֿאָלק שטעהט פֿערייניצעלט דא אונד פֿערבינדעט זיך ניכט מיט דען איבריגען פֿאָלקערן!“ (הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב!) — אונד זאגטע עס ניכט המן דעם גראָססען קאָניג „אחשורוש“: „עס גיבט דא איין פֿאָלק צערשטרייט אונד דאך אבגעזאָנדערט צווישען דען איבריגען פֿאָלקערן!“ (ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים!) — די יודען פֿערמישען אונד פֿערשוועגערן זיך ניכט מיט דען אנדערען, געהען איינע מיש-עהע נור זעלטען איין אונד אויך אין דער מיש-עהע ווערדען די יודען ניכט צו כריסטען, זאָנדערן די כריסטען ווערדען יודען. — זאָמיט איזט די יודישע ראססע יענען איהרער איזאָליטהייט (אבגעזאָנדערטהייט) אונד יענען איהרער „ניכט-אפּפּינירבארקייט“ מיט דען איבריגען די שעדליכסטע אים וועלט-אללע!“

דער גרייזע פּראָפֿעססאָר דער „בעמיע“ ליעס זיך פֿאן זיינער „אפּפּיניטעטס“-לעהרע זאָגלייך פֿערלייטען, דאס ער דעם איששטאָצי געהאָר שענקטע אונד אנטי-סעמיט געוואָרדען. דאך האטטע הערר נענדטוויך זיך ביז יעטצט צו פֿיעל מיט דער בעמיע בעשעפֿטיגט: ער וואוסטע וואָהל, וואס „אפּפּיניטעט“ איזט, דאך קאננטע ער דאס וואָרט „אנטי-סעמיטיסמוס“ ניכט.

„וואס האבע מאן דענן צו טהון, (פֿראגטע ער דען איששטאָצי) אום אנטי-סעמיט צו זיין?“

„דער אנטי-סעמיטיסמוס (ערווידערטע איששטאָצי) איזט לייכטער געמאכט, וויא די אפּפּיניטעט. זיא ברויכען נור צו זאגען, דאס אללע יודען אָהנע אויסנאהמע לאנדעס-פֿערדערבער אונד וואוכערער זינד, דא זינד זיא שאָן איין אנטי-סעמיט. אום בעמיקער צו זיין, ברויכט מאן לאנגע יאהרע דעס שטודיאומס: צום אנטי-סעמיטיסמוס גענוגט אויך איין אויגענבליק.“

„איך זאלל אלזאָ איין יודענפֿיינד זיין? איך דער אין מיינער לאנגען לויפֿבאהן אלס פּראָפֿעססאָר איממער די גרונדזעטצע דער גלייכהייט אונד אונפּארטייאישען גערעכטיגקייט ביי מיינען שילערן צור אנווענדונג בראכטע. פֿאָר קורצעם האבע איך ערסט מיין 50-יעהריגעס יובילעאום געפֿייערט, אונד דא האבען מיר געראדע מיינע יודישען שטודענטע איינען פֿאקעל-צוג געבראכט!“

„אבער עס האנדעלט זיך דאך היער (זאגטע איששטאָצי) אום דאס וואָהל דעם וועלט-אללס, אום דאס וואָהל דעם שטאאטעס! וויססען זיא וואס? יעטצט איזט אין מאקטש (מאָלנאר קאָמיטאט) איינע דעפּוטירטען-שטעללע צו בעזעטצען: איך ווערדע זיא דאָרט אלס אנטי-סעמיטישען דעפּוטירטען-קאנדידאטען אויפֿשטעללען אונד ווערדע זאגען, דאס זיא אים רייכסטאגע ניכט נור פֿיר דאס וואָהל דעם שטאאטעס, זאָנדערן אויך פֿיר די ערהאלטונג דעם וועלט-אללס, דאס דורך די ניכט-אפּפּינירבארקייט דער יודען צו גרונדע געהען קאנן, ארבייטען ווערדען!“

דער אלטע פּראָפֿעססאָר ליעס זיך פֿאָם „שטאָן“ איששטאָצי איבעררעדען: ער בעגאב זיך נאך מאקטש אונד היעלט די גראָסארטיגע רעדע, דאס די יודען 10 קר' וואכענטליך פֿאן דעם געליעהענען גולדען נעהמען, ער גלייבטע, די בייערן ווערדען דאס בעססער פֿערשטעהען, וויא זיינע געלעהרטען פֿאָרטראגע איבער די „אפּפּיניטעט“. צו זיינעם בעדויערן אבער מערקטע ער היער איינע צו גראָססע „אפּפּיניטעט“, איין פֿריינדשאפֿטליכעס צוזאממענלעבען צווישען יודען אונד כריסטען, דענן לעטצטערע וואָללטען פֿאן איינעם יודענפֿיינדליכען דעפּוטירטען ניכטס וויססען. דאס וועלט-אלל איזט וואָהל דאביי ניכט צוזאממענגעפֿאללען, אבער נענדטוויך, דער ערהאלטער דעם וועלט-אללס, איזט דורכגעפֿאללען.

דער ארמע פּראָפֿעססאָר איזט נון גאנץ אונטראָסטליך, אונד ער מאכט דעם איששטאָצי די ביטטערסטען פֿאָרווירפֿע.

„אי וואס! (זאגטע איששטאָצי) עס זינד שאָן געשיידטערע לייטע דורכגעפֿאללען!“

„אבער איך, אין מיינער שטעללע אלס פּראָפֿעססאָר! (ערווידערטע נענדטוויך) מיט וועלכען אויגען ווערדען מיך מיינע יודישען שילער בעטראכטען, די מיר צו מיינעם יובילעאום איינען פֿאקעל-צוג געבראכט!“

„טהוט ניכטס! איהרע שילער ווערדען זיא נאך מעהר פֿערעהרען, נאכדעם זיא איין אָפּפֿער דער וויססענשאפֿט געוואָרדען! איבריגענס ערזוכע איך זיא, קיינען לערם איבער דיעזען אונגליקליכען דורכפֿאלל צו מאכען, דענן זאָנסט פֿינדע איך קיינען מעהר, דער זיך פֿאן מיר העראנלאקען ליעסע: דער אנטי-סעמיטיסמוס געהט אָהנעהין זיינעם צערפֿאללע ענטגעגען. . .“

„וויל ער ניכט „אפּפּינירבאר“, וויל ער אייגענטליך איין אונזינן איזט! (זאגטע נענדטוויך) איך ווערדע פֿאן נון אן דער אייפֿריגסטע יודענפֿריינד זיין אונד דא ווערדע איך אין דער טהערעזיענשטאדט, וויא די מייסטען וועהלער יודען זינד, זיכער געוועהלט ווערדען!“

דאס איזט נון די געשיכטע דער „אפּפּיניטעט“, וואָדורך קארל נענדטוויך אנטי-סעמיט אונד ענדליך ווידער יודענפֿריינד געוואָרדען! — וויר האבען עס דאהער ביזהער ניכט בעגרייפֿען קאננען, וויא אייגענטליך איין האכגעלעהרטער בעמיקער פּלאָטצליך אנטי-סעמיט ווירד.

טער לאָיד" פאָם 30-טען מאי טעלעגראפירט: זייט איינער לאנגען רייהע פאָן יאהרען ערנעגטע דער הערצלאָזע וואוכערער לעאָפאָלד מ ע ר ק ל אין דער רעזידענץ-שטאדט פיעל ערגערניס. דיעזער געוויססענלאָזע מענש גינג ביים איינטרייבען זיינער וואוכער-שולדען אונטער דען ארמען פאָלקס-קלאס-סען זאָ טיראנניש פאָר, דאס ער צאהלרייכע פאמיליען אן דען בעטטעל-שטאב געבראכט. ער ווארדע דעגען אויך ביים פאָלקע ניכט אנדערש גענאננט, אלס דער „שינדער-דאָקטאָר". ער ליעף וויעדערהאָלט געפאהר, פאָן דעם איפגערעגטען פאָלקע טאָדט געשלאגען צו ווערדען. פאָר וועניגען יאהרען ענטשטאנד געגען איהן איינע פאָרמליכע רעוואָלוציאָן, וויל ער איינער ארבייטער-פאמיליע דאס לעצטע מאָבעל-שטיק וועגגענאָממען האט. דאמאלס ווארדע איהם זאָגאר פאָן זיינעם שולדנער איין איינע איסגעשלאגען. אבער הירדורך ליעס זיך מערקל דורכאויס ניכט איינשיכטערן. זייט דעם יאהרע 1860 בעטריעב ער אין וויען אויף דיא שאמלאָזעסטע וויזע דיא וואו-כעריא. איבערדיעס ווארדע ער וויעדערהאָלט אויך וועגען דיעבשטאהל אונד בעטרוג פעראורטהיילט. אים לויפע דער יאהרע האט זיך מערקל איין זעהר בעדייטענדעס פערמאָגען ערוואָרבען. אלליין דאס שפריכוואָרט זאגט: „דער קרוג געהט זאָלאנגע צום ברוננען, ביז ער בריכט!" — אויף אנטראג דער וויענער פאָליצי-דירעקציאָן ווארדע נעמליך מערקל, „וועגען געפעהרליכקייט פיר דיא זיכערהייט פרעמ-דען פערמאָגענס", אים וויען אונד גאנץ ניעדער-עסטערייך איסגעוויעזען. מערקל אפפעללירטע היעגעגען אן דאס מיניסטעריאום דעם אינגערן, וועל-כעס יעדאָך דיעזען איסוויזונגס-בעפעהל בעשטע-טיגטע. וויא עס אללגעמיין היסט, איזט נון דיעזער „שינדער-דאָקטאָר" ענטשלאָססען, נאך אונגארן צו איבערזיעדלען! (דער גוטע מאנן שיינט פאָן דעם נייען וואוכער-געזעטצע אין אונגארן קיינע אהנונג צו האבען, זאָנסט ווירדע ער עס געוויס ניכט וואגען, נאך אונגארן צו קאָממען, אום היער זיינע שמעה-ליכע וואוכרייא פאָרטצובעטרייבען. היער ווירדע מאן איהן ניכט איינפאך איסוויזען, זאָנדערן אין דען קערקער ווערפען, דא דאס נייע וואוכער-געזעטץ געגען זאָלכע בלוט-זויגער קיינע שאָנונג קעננט!)

*(א י ב ע ר ד ע ן א ו י פ ש ט א נ ד פ א ר ד ע ם ר א ט ה ש י ל ד - ב א נ ק ה ו י ז ע א י ן פ א ר י ז.) דעססען וויר אין פאָריגער נוממער קורץ ערוועהנטע, מעלדעט נון איין פאריזער בלאטט פאָלגענדעס: „בעקאננטליך ווארדען אנלעסליך דער יודען-פערפאָלגונגען 700 ביז 800 רוסישע יודען נאך פאריז געבראכט, וואָ זיא אללע דורך דען איינפלוס ראָטהשילדס לאָהנענדע בעשעפטיגונג פאנדען. דיע-זע לייטע וואַרען דענן אויך מיט איהרער לאגע אין דער הויפטשטאדט פראנקרייכס זעהר צופריעדען. זיא ארבייטעטען פלייסיג אונד ערנעהרטען זיך אונד איהרע פאמיליען אויף גאנץ אנשטענדיגע וויזע. נון דראנג דיא נאכריכט פאָן דער גינסטיגען לאגע דיעזער רוסיש-יודישען פליכטלינגע אין פאריז נאך רוסלאנד, וואָ נאמענטליך איינע בעדייטענדע אנ-צאהל „ליטוואקען" זיך איפראפפטע אונד ביז פאריז זיך פאָרמליך דורכשנאָררטע. זיא גלויבטען, דאס ראָטהשילד זיא ביי איהרער אנקונפט אין פאריז מיט אָפפענען ארמען, וויא „טהייערע ברידער", עמפ-פאנגען אונד מיט אללעם נאָטהיגען פערזעהען ווער-דע! זאָ פאנדען זיך פאָריגען זאָננטאג עטוויא 80 „ליטוואקען" פאָר דעם ראָטהשילד-פאלאסטע איין אונד פערלאנגטען מיט דראָהענדער שטיממע, פאָר איהרען „גלייבענס-ברודער", ראָטהשילד, געפיהרט צו ווערדען. דער „פאָרטיער" (טהאָר-וועכטער) וויעז דיעזע לייטע אנפאנגס מיט גוטען וואָרטען צוריק, דא דראָהטען זיא אבער, אללעס צוזאממענצושמעט-טערן, וועגן מאן איהנען ניכט גלייך בראָד אונד געלד גיבט. דער פאָרטיער מאכטע דיא לייטע נון איפ-מערקזאם, וויא אונפאססענד עס איזט, וועגן פרעמדע יודען זיך אין דער פראנצאָזישען הויפטשטאדט זאָ בענעהמען, וויא דיא פערבערבערישען „קאָממוניס-טען", דיא אם ליכט-העללען טאג פלינדערן וואָללען. יעטצט צערשטרייטע זיך דיא מענגע. אבער מאָנטאג פאָרמיטטאג ערשיענען דיא העררען „ליטוואקען" ניעדערגנס, אונד דיעסמאל מיט גראָססען שטאָקען בע-וואפפנעט. דער „פאָרטיער" וואָללטע אין אללער איילע דאס טהאָר דעם פאלאסטעס אבשפערען, דאך דיא „ליטוואקען" הינדערטען איהן געוואלטזאם דאראן, אינדעם זיא זיך אללע פאָר דאס טהאָר שטעממטען, דאס עס ניכט אבגעשפּערט ווערדען קאָננטע. עס ענטשטאנד נון איין גראָססער טומולט: דיא פאָר-איבערגעהענדען לייטע האלטען שנעלל פאָליצייא הערביי, וועלכע זאָדאנן דיא רעוואָלוציאָנערען יודען איסאיינאנדער יאגטע." — (דיעזע ערשיינונג איזט אללערדינגס בעדויערליך. גערארע דער פאריזער ראָטהשילד האט פיר דיא רוסישען יודען דיא מייס-טען אָפּפער געבראכט. וועגן ער היעפיר מיט זאָל-כעם אונדאנקע בעצאהלט ווירד, דאנן ווערע עס ווירקליך קיין וואונדער, וועגן דיעזער זיינע הענדע צוריקציעהען ווירדע. איבערדיעס האבען דיעזע ליט-וואקען אין דער הויפטשטאדט פראנקרייכס דען ניכט-יודען געגענאיבער איינען געוואלטיגען „חלול השם" הערפארגערופען!)

דאס פערצייכניס דער הייטע אבענד אין וויען געצאָ-גענען לאָזע איזט אונס ביז צום שלוססע דעם בלאטטעס ניכט צוגעקאָממען, וועסהאלב וויר דיעזעס ערסט אים נעכסטען בלאטטע פערעפפענטליכען ווערדען.

געשעפטסבעריכט.

וו י ע נ ע ר-פ ר י י ז ע.

געטריידע-געשעפט. פאָן וו י י צ ע ן וואר געסטערן מעסיג צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף וואר גוט, 13000 מעטער-צענטנער ווארדען פערקויפט.

וו י י צ ע ן, טהייס-, 100 מעטצר' .81 קילאָ 10,65 גול. 200 מעטרצ' .80 קילאָ 10,75 גולד. 100 מטרצ' .80 קילאָ 10,78½ גול. 300 מעטרצ' .80 קילאָ 10,50 גולד. 200 מעטרצ' 80,0 קילאָ 10,70 גולדען. 200 מעטרצ' .80 ק' 10,75 גולד. 100 מטרצ' 80'0 קילאָ 10,60 גול. 300 מטרצ' 79,5, 10,75 גול. פעסטער-באָדען: 200 מטרצ' 77,8 קילאָ 10,25 גולד. — 100 מטרצ' .79 ק' 10,50 גול. 200 מטרצ' 77.6 ק' 10.45 גול. באטשקער 700 מעטרצ. 77'4 קילאָ 10.50 גולדען. — נאָרד-אונגארישער 1200 מעטרצ' 76'5 קילאָ —.10 גולד. — א ר א ד ע ר 400 מעטרצר. 78.5 קילאָ 10.25 גולדען. — (אללעס פער 3 מאָנאטע.)

ק אָ ר ן 7.70 7 75 גולד.
ק ו ק ו ר ו ץ 6.58—6,70 גולד.
ה א פ ע ר 6,20—6,70 גולד.

פ ע ס ט ע ר ש ל א כ ט פ י ע ה - מ א ר ק ט. ביא דער אם 31-טען ד. מ. היער אין פעסט אבגעהאלטענען וואָכענ-מארקטע ווארדען 971 שטיק גראָס- אונד קליין-פיעה צו מארקטע געבראכט. היעפאָן ווארדען פערקויפט: 606 אָכסען, 221 קיהע, 67 ביפעל אונד 14 שטיק שטיערע. פרייזע פער 100 קילאָ: אָכסען-פלייש 58.5—55. גולד. קוה-פלייש 52 — 55. גולד. —קאלב-פלייש — — גולד. — אונד ביפפעל-פלייש 50—52 גולד.

לאָטטאָ-ציעהונג פאָם 30. מאי 1883.

הערמאננשטאדט:	35	65	1	75	17
לעמבערג:	11	45	5	41	79
פראג:	7	69	31	47	67

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

קאָנקורז.

אין דער איזראעליטישען געמיינדע צו ש'-א'-איהעלי איזט דיא שטעללע איינעס טיכטיגען פאָרבע-טערס, קורא אונד עופות שוחטים, אם ראש חדש אלול הבע"ל צו בעזעטצען. פיקסע געהאלטס 800 גולדען יעהרליך, נעבסט רח"ש-עמאָלומענטען. — בעווערבער האבען איהרע געזוכע ביז 1-טען יולי דיעזעס יאהרעס מיט דען בעטרעפפענדען צייגניססען אונד דען נאכוויזען איבער אלטער אונד פאמיליען-גליעדער-צאהל, אן דען געפערטיגטען פאָרשטאנד פראנקאָ איינצוזענדען, אונד ווערדען צור פראָבע נור דיאיעניגען צוגעלאססען, וועלכע אויף גרונדלאגע דער רעפערענצען היעצו שריפטליך איינגעלאדען ווערדען. רייזעשפעזען-פערגיטיגונג קאנן יעדאָך נור דער אקצעפטירטע בעאנשפרוכען.

מאָר. רייבארד, פרעזעס.   1—2

ק אָ נ ק ו ר ז.

אין ערציעהער צו 4—5 קינדערן, מיט גוטען צייגניססען פערזעהען, דער אונגארישען אונד דייט-שען שפראכע אין וואָרט אונד שריפט מעכטיג, אונד פיר דאס אונטערע גימנאזיום פאָרבערייטען קאנן, זאָ אויך העבראעיש חומש, רש"י, נ"ך אונטעריכ-טעט, פינדעט איפנאהמע זאָפאָרט מיט איינעם יאהרליכען געהאלט פאָן 150 גולדען זאממט פרייער שטאציאָן ביא Jakob Engelmann in Bell Post und Bahn-Station, Nagy Selyk, (Siebenbürgen).

קורז-טאבעללע פאָם 31. מאי.

גאָלד-קורז	פל.	קר.
זילבער-אגיא	100	—
דוקאטען	5	67
קאיזערליך-אונגארישעס 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פראנקס)	9	51
נאפאלעאָנדאָר	9	51
דייטשע רייכסבאנקנאָטען	58	50
20 מארק-שטיקע	11	71
פאפיער-רובעל	1	18

לאָזע.	פל.	קר.
1854-ער 4-פראָצענטיגע שטאאטס-לאָזע	120	—
1860-ער " גאנצע	135	—
דאָטאָ " האלבע	139	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	170	—
דאָטאָ " 50 "	170	50
[illegible] רעגולירונגס-שיינע	37	—
[illegible]-לאָזע	26	—
קרעדיט-לאָזע	170	—
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	38	—
דאָנוי-דאמפשיפפאהרטס-לאָזע	108	—
אינזבּרוקער לאָזע	20	—
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	20	—
קראָקויער לאָזע " 20 "	18	—
אָפנער לאָזע " 40 "	40	—
פאלפי לאָזע " 40 "	36	—
רודאָלפס לאָזע " 10 "	20	—
סאלם לאָזע " 10 "	51	—
ואלדשטיינער לאָזע " 20 "	22	—
סט.-גענאאיס לאָזע " 40 "	45	—

לאָזע.	פל.	קר.
[illegible] לאָזע צו 2 גולד.	22	—
טריעסטער לאָזע " 100	127	—
דאָטאָ " 50	64	—
וואלדשטיין-לאָזע " 20	28	—
ווינדישגרעץ " " 20	37	—
אונגארישע-פרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	114	50
פריישטאדטל זע	110	30
וויענערלאָזע	123	—

וועדטה-פאפיערע	פל.	קר.
אונגארישע גאָלדרענטע 6%	120	25
דאָטאָ " צו 4%	89	25
אונגארישע פאפיער-רענטע	87	60
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	100	—
טעמעשוואר באנאטער	98	—
זיעבענבירגישע	99	—
גאליציש	99	—
בוקאווינא	98	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהן	188	—
ווייצעהענט-אבלאָזונגס-אָבליגאציאָנען	97	50
פאנדבריעפע דער אונגארישען באָדען-קרעדיט צו 5 איינהאלב פראצענט	101	—
דער אונגארישען היפאטהעקען באנק צו 5½ פראצענט	101	75
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדען-קרעדיט-אנשטאלט צו 5½ פראצענט	98	50
דער פעסט-באָדען	98	—
" נאָרד-פעסט-באָדען	159	25

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פרוכטע ווייצען	קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראמם
נאָרד-אונגארישער	75	.
" "	76	.
" "	77	9.75 — 9.80
" "	78	9.85 — 9.90
" "	79	9.95 — 10.—
" "	80	10.10 — 10.15
" "	81	10.15 — 10.20
פעסטער-באָדען	75	.
" "	76	.
" "	77	10.05 — 10.10
" "	78	10.15 — 10.25
" "	79	10.30 — 10.40
" "	80	10.45 — 10.50
" "	81	10.55 — 10.60
טהייס	75	.
" "	76	.
" "	77	10.10 — 10.15
" "	78	10.20 — 10.30
" "	79	10.35 — 10.45
" "	80	10.50 — 10.55
" "	81	10.60 — 10.65
וויסענבורגער	76	
" "	77	10.05 — 10.10
" "	78	10.15 — 10.25
" "	79	10.30 — 10.40
" "	80	10.45 — 10.50
" "	81	10.55 — 10.60

פריכטע	קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראמם
קאָרן	70 —	7.70 — 7.50
גערסטע מאלץ	62	—.—
" פוטטער	62	7.20 — 6.90
האפער	40	6.80 — 3.40
קוקורוץ באנאטער	75	6.65 — 6.60
אנדערע	73	6.60 — 6.55
הירזע	—	—.——

הערבסט	פער 100 קילא 31.
ווייצען	10.65
קוקורוץ	—.—
גערסטע	—.—
האפער	—.—
"	6.40
"	—.—
רעפס	—.—

זאק מעהל	קר. פל.
נוממער 0	20 —
" 1	19 50
" 2	18 90
" 3	18 30
" 4	17 60
" 5	15 80
" 6	14 80
" 7	13 80
" 8	12 70
" 8½	11 40

דער זאק צו 100 קילאגראמם מיט זאק פרייא באהן.

שפּירטוס: אלטע מעשאדער טעמפעראטור	33 —
" נייע " קארטאָפעל	31 50

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

געלטענד מאכע — זא איזט עס שטראפבאר, וועגן איך דער וועכסעל פאם פאריגען יאהרע איסגעשטעללט איזט. — נעהמען וויר נאך איין ביישפיעל אן: יעמאנד בארגטע איינעם ביער איף איין יאהר אם 1-טען יעננער 1883 דיא סוממע פאן 100 גולדען איף 25 פערצענט. דער וועכסעל איזט אלזא ערסט אם 1-טען יעננער 1884 פעלליג. אינצווישען איזט אבער דאס נייע וואוכער-געזעטץ אינסלעבענגעטרעטען, וועלכעס דיא צינזען איבער 8 פערצענט אלס שטראפבאר בעצייכנעט. וואס וואר דא צו טהון? מאן מוססטע שאן פאר דעם 2-טען מאי פאר דעם ריכטער ערשיינען, דער דאנן פאלגענדען בעשייד געטראפפען העטטע: פיר דיא 4 מאנאטע: יעננער, פעבער, מערץ, אפריל האט דער ביער ווירקליך 25 פערצענט (8 fl. 33 קר') צו לייסטען, וועהרענד פיר דיא איבריגען 8 מאנאטע ניכט מעהר אלס אכט פערצענט גענאממען ווערדען דירפען! — האט מאן עס אבער אונטערלאססען, רעכטצייטיג איינען זאלכען ריכטערליכען בעשייד צו ערווירקען, זא קאנן מאן אויך פיר דיא ערסטען 4 מאנאטע ניכט מעהר אלס 8 פערצענט פארדערן, דא איינע האהערע פערצענט שטראפבאר וועהרע, נאכדעם דער ריכטער איממער זאגען קאננטע, דאס דיא אנלייהע ערסט נאך שאפפונג דעם געזעטצעס אבגעשלאססען ווארדע אונד דער וועכסעל עבען נור דעסהאלב אבזיכטליך פאן פריהער איסגעשטעללט איזט, דאמיט מאן דאס געזעטץ אומגעהען קאננע. — מאן פראגט אונס אויך דאריבער אן, אב לויט דעם נייען געזעטצעס איבער דיא ווירטהסהויז-שולדען מאן איינער גרונד-הערשאפט אים איינע בעדייטענדע סוממע בראנטוויין בארגען דארף, וועלכע זיא אונטער דיא פעלד- אדער וויינגארטען-ארבייטער צו פערטהיילען בריכט? היריבער קאננען וויר נור זא פיעל אנטווארטען: דאס געזעטץ איבער דיא ווירטהסהויז-שולדען ענטהאלט היריבער ניכטס בעשטיממטעס. עס קאננטע דיא אנגעלעגענהייט אלזא פאן דען פערשיעדענען ריכטערן אויך גאנץ פערשיעדען בעאורטהיילט ווערדען. דאמיט מאן אלזא קיינע געפאהר לויפע, איזט עס געוויס זעהר ראטהזאם, דאס בעפאר מאן זאלכע געשעפטע מאכט, מאן ביים נעכסטען געריכטע אנפראגע: אב זא עטוואס שטאטטהאפט זייא אדער ניכט, דא מאן זאנסט נאטירליך פאן דער ווילקיר דעס ריכטערס אבהענגיג זיין ווירדע, אב ער עס ניכט אלס ווירטהסהויז-וואוכער בעצייכנען וויל! — וויר מיססען ענדליך אים אללגעמיינען בעמערקען, דאס היער מיט דיעזעם געזעטצע דעם ריכטער איין ווייטער שפיעלרויים געבאטען ווירד, זא דאס אללעס אויף זיינע מיינונג אנקאממט. דיעזעס געזעטץ ווירד איבערהייפט, וויא עס אין דער גמרא הייסט: איין „גועל דלת בפני לוין" זיין! עס ווירד זיך קיינער יעמאנדעם געלד צו לייהען אדער צו בארגען געטרייען! — וויא מאן אונס אויס דער פראווינץ שרייבט, זינד יעטצט דיא כריסטען נאך מעהר געגען דיא יודען איפגעבראכט אלס צופאר, וויל דיא יודען זיך ניכט געטרייען, איהנען געלד צו לייהען. ביז יעטצט מוססטע זיך דער כריסט מיט דעם יודען פערטראגען, דא ער דעססען געלד בענאטהיגטע, יעטצט אבער טראגט ער איהם נאך דען האס נאך, וויל ער איהם ניכטס לייהען אונד ניכטס בארגען וויל. זאלאנגע מאן דאס געלד פערווערטהען קאננטע, האט מאן זיך מיט געלד-געשעפטען בעפאסט; יעטצט אבער ווענדעט מאן זיך ליעבער דעם האנדעל צו, וועלכער דאך אים דורכשניטטע יעדענפאללס מעהר אלס 8 פערצענט טראגט! — (אין לעטצטערער צייט ווארדען ביא אונס פיעלע בעשטעללונגען איף דאס נייע וואוכער-געזעטץ געמאכט, דיא וויר אים מאנגעל אן צייט ניכט ערלעדיגען קאננען. עס איזט אם בעסטען, ווענן מאן זיך דירעקט אן דיא בוכהאנדלונג דעס מאריין ראטה ווענדעט דורך פאראיסזענדונג פאן 40 קר' נעבסט 2 קר' פיר דיא פראנקא-צוזענדונג.)

* (איין רייכער ארץ ישראל-יודע.) אין וויען פערשטארב פאר וועניגען טאגען אין הורבהייענדער יידישער געלעהרטער אים שפיטאלע. אין זיינעם טלית-בייטעל ווארדע זאדאנן דיא סוממע פאן 16,000 גולדען געפונדען. אנפאנגס וואוסטע מאן ניכט, וואס מאן מיט דיעזעם געלדע מאכען זאלל, דא דאך ניעמאנד דיא ערבען דעס פערשטארבענען מאננעס קאננטע. נאכטרעגליך געלאנג עס יעדאך, דיא פערזאנליכקייט דעס פערשטארבענען פעסטצושטעללען. דערזעלבע היעס ר' יצחק מאיר עפשטיין, וואר אויס דער געגענד ביא פאזען (פרייסיש-פאלען) געבירטיג אונד וואר שאן אין זיינער קינדהייט נאך „ירושלים" איסגעוואנדערט, וואו ער איסשליעסליך מיט דעם שטודיום דער הייליגען רעליגיאן זיך בעפאסטע. פאר קורצעם קאם ער נאך איירפא, אים היער זיינע פערוואנדטען צו בעזוכען, דיא איהן דענן אויך רייכליך בעשענקטען. ער וואר גענעהר איף דער ריקרייזע אינס הייליגע לאנד בעגריפפען, אלס איהן דער טאד אין וויען עראיילטע. אנשטאטט „אם פוסע דעס אל-בערגעס" (הר הזיתים) — ווארדע נון דער פראממע מאנן אים יידישען פריעדהאפע אין וויען „אם פוסע דעס קאהלענבערגעס" בעגראבען. דערזעלבע האט נאך אין ירושלים איינע מוטטער אונד איינען ברודער, דיא פאן דיעזעם טאדעספאלל אמטליך פערשטענדיגט ווארדען, דאמיט זיא דיא הינטערלאססענע ערבשאפט אים בעטראגע פאן 16,000 גולדען בעהעבען קאננען.

* (איין מיניסטעריאל-ערלאס אין בעצוג אויף דיא פרעסבורגער „ישיבה".) איינעם גראססען טהיילע אונזערער לעזער דירפטע עס פיעללייכט זאגאר אונבעקאננט זיין, דאס דיא פרעסבורגער „ישיבה" שאן אים יאהרע 1859 דאס זאגענאננטע „אפפענטליכקייטס-רעכט" ערהאלטען האט. זא ווארדע היעדורך דען טהעאלאגישען אנשטאלטען אנדערער קאנפעססיאנען אין זא פערנע גלייכגעשטעללט, דאס דיאיעניגען, דיא פאן דער פרעסבורגער „ישיבה" איין ראבבינאטס-צייגניס ערהיעלטען, פאן דער מיליטער-פפליכט בעפרייט ווארען; זיא מוססטען האכסטענס אלס זאגענאננטע „פעלד-פאטערס", אלס „מיליטער-זעעלזארגער" אים פאללע איינעס קריעגעס דיענסטע לייסטען. — דער היעזיגע „פעסטער ללאיד" פעראפפענטליכט נון איינען פאם 30-טען מאי דאטירטען קולטוסמיניסטעריאל-ערלאס אן דען שול-אינספעקטאר דעס פרעסבורגער קאמיטאטס, דער זיינען היפטשטעללען נאך וויא פאלגט לויטעט: „איך האבע זיכערע קעננטניס דאפאן, דאס אין דער פרעסבורגער „ישיבה", דיא שאן אים יאהרע 1859 דאס אפפענטליכקייטס-רעכט ערהאלטען, וויא אויך אין דער דארטיגען פארבערייטונגס-שולע צור „ישיבה", נעמליך דער זאגענאננטען „תלמוד תורה", יינגלינגע אים אלטער פאן 14 ביז 15 יאהרען איפגענאממען ווערדען, דיא האכסטענס דיא פאלקס-שולע בעזוכט האטטען. זא ערהאלטען זאדאנן ווערער אין דער „תלמוד תורה", נאך אין דער „ישיבה" אירגענד וועלכען אונטערריכט אין דען וועלטליכען געגענשטענדען. דאס איזט אבער פאם געזיכטספונקטע דער אללגעמיינען בילדונג אונד דער געוואנדטהייט דער היער הערואנגעבילדעטען ראבבינער אין וועלטליכען דינגען געוויס זעהר נאכטהייליג. אין אללען כריסטליכען טהעאלאגישען אנשטאלטען, אבער אויך אין דעם אונגאריש-יידישען לאנדעס-ראבבינער-סעמינארע ווערדען נור צעגלינגע אנגענאממען, דיא זיך איבער איינען געוויססען בילדונגס-גראד אין דען וועלטליכען וויססענשאפטען איסוויזען קאננען. זא פארדערן דיא כריסטליך-טהעאלאגישען אנשטאלטען ביא איהרען צעגלינגען דיא אבסאלווירונג פאן 8 גימנאזיאל-קלאססען, דא דאס ראבבינער-סעמינאר יעדאך זעלבסט מיט איינעם אבער-גימנאזיום פערבונדען איזט, זא בריבען דיא צעגלינגע ביא איהרעם איינטריטטע אין דאס סעמינאר בלאס דען נאכוויז צו ליעפערן, דאס זיא דיא אונטערען 4 גימנאזיאל-קלאססען אבסאלווירט האבען, דא זיא יא דיא אבעריגען 4 קלאססען, וויא געזאגט, אים סעמינאר זעלבסט ארדנונגס-געמעס אבסאלווירטען. נון ערפארדערן אבער דיא אינטערעססען דער אללגעמיינען בילדונג אין אונזערעם לאנדע, דאס דיא אים דער „ישיבה" הערפארגעהענדען ראבבינער איסער איהרען תלמוד-קעננטניססען אויך אללגעמיינע בילדונג בע-

XXVIII אים ענגלישען פארלאמענטע.

איינעם טאגעס הערשטע אים ענגלישען פארלאמענטע אונטער דען דעפוטירטען איינע בעדייטענדע איפרעגונג. זאללטע יא דא איין געגענשטאנד צור פערהאנדלונג געלאנגען, דער זייט יאהרהונדערטען פאר דעם ענגלישען פארלאמענטע גאר ניכט צור שפראכע געקאממען. עס זאללטע דא נעמליך איין ביטט-געזוך דעס בעריהמטען אמסטערדאמער ראבבינערס מנשה בן ישראל וועגען וויעדער-איפנאהמע דער יודען אין ענגלאנד פערלעזען ווערדען. אבען, איף דער גאלעריע דעס פארלאמענטעס, זאסען מנשה בן ישראל אונד דעססען זאהן סאמועל, דער אלטע דע-ווידאל אונד דעססען שאנע ענקעלין „חנה". דיעזע פרעמדען געשטאלטען אללין ערוועקטען איבעראלל נייגירדע. אללער אייגען ווארען איף דיעזע יידישען געזיכטער געריכטעט, דיא מאן ביינאהע זייט 400 יאהרען אין ענגלאנד ניכט צו זעהען בעקאממען.

יעטצט לייטעטע דיא גלאקע דעס פארלאמענטס-פרעזידענטען: עס טראט איינע לייטלאזע שטיללע איין, אונד דער סעקרעטער עדווארד ניקאלאס, דען דיא לעזער בערייטס אים דער 8-טען פארטזעטצונג אונזערער ערצעהלונג קעננען, ערהאב זיך פאן זיינעם זיטצע אונד פערלאז דיא פעטיציאן דעס רבי מנשה בן ישראל. — דיעזע לייטעטע איננעפעהר פאלגענדערמאסען:

„געעהרטעס הויז! אין דער הייליגען ביבעל הייסט עס, דאס דער גראסע נאמע איזראעלס, דער שאפפער דעס הימעלס אונד דער ערדע, דיא הערשאפטען אונד רייכע נאך זיינעם וואהלגעפאללען ניממט אונד גיבט, דען איינען ערהעבט אונד דען אנדערען שטירצט, דיא הערצען דער הערר-שער אין זיינער האנד האט, אונד זיא נאך זיינעם וויללען לענקט. דיאיעניגען הערשער אונד לענדער, וועלכע דאס פאלק איזראעל בעדריקט, פערפיעלען דער שטראפע דעס אללמעכטיגען גאטטעס, וועהרענד דיעיעניגען, וועלכע דעם פאלקע איזראעלס גוטעס טהאטען, געזעגנעט ווערדען. זאגטע עס דאך שאן גאטט צו אבראהאם: איך ווערדע דיעיעניגען זעגנען, וועלכע דיך זעגנען, אונד דיעיעניגען פלוכען, וועלכע דיר פלוכען! — איך ריכטע דאהער אן דאס האהע הויז אים נאמען מיינער גלייבענסגענאססען דיא אונטערטהעניגסטע ביטטע: אונס היער אין דיעזעם לאנדע וויעדער איפצונעהמען. דאמיט דער גראסע אונד רוהמפאללע נאמע אונזערעס גאטטעס אויך היער דורך אונס געפריעזען אונד אן ערטען דיעזער רעפובליק דורך אונס אנגעבעטעט ווערדע! דיא ערנענווערטהען דעפוטירטען דיעזעס הויזעס זינד זעלבער מיט קעננער אונזערער הייליגען שריפט אונד פערעהרען מיט אונס צוזאממען דען איינציג-איינציגען נאמען איזראעלס. דאס בעזהערינע יודענפיינדליכע קאניגטהום ווארדע געשטירצט, אונד וויר האפפען, דאס מיט דער פערענדערונג דעס קאניגטהומס אין איינע רעפובליק אויך דער אלטע האס געגען אונס אין וואהלוואללען פערוואנדעלט ווירד, אונד דאס יענע שטרענגען, פאן קאניגען ערלאססענען געזעטצע געגען דאס אונשולדיגע יידישע פאלק גענצליך צוריקגענאממען ווערדען. איין טהייל אונזערער ברידער ווירד זיך דאנן היער ניעדערלאססען אונד בעטען פיר דען פריעדען אונד דאס גליק דיעזער זעהר בעריהמטען אונד מעכטיגען רעפובליק!"

„געעהרטעס הויז! דער אונטערטהעניגסטע ערלויבט זיך היער, דיא געעהרטען דעפוטירטען אויך איף דען נוטצען איפמערקזאם צו מאכען, וועלכער דעם לאנדע דורך דיא וויעדער-איפנאהמע דער יודען ערוואכסען ווירדע. וויא בעקאננט, זינד דיא יודען דאס בעדייטענדסטע האנדעל-טרייבענדע פאלק איף דער וועלט. דער האנדעל בליהט נור אין דעניענגען לענדערן, וואָ יודען וואהנען. דיא ערפאהרונג לעהרט, דאס זייט דער פערטרייבונג דער יודען אויס פאלעסטינא דער האנדעל איהרע הויפט-בעשעפטיגונג וואר אונד עס אויך הייטע נאך איזט! גאטט, דער זיא אויך אין דער פערבאננונג ניכט פערלאססען, זעגנעט איהרען האנדעל, דאמיט דיא אונגליקליכען יודען וועניגסטענס רייכטהום האבען, וואמיט זיא אויך דיא מאכט האבען קאננען, פיעלע געפאהרען אבצווענדען. — ביא איהרער עוויגען וואנדערונג פאן ארט צו ארט, פאן לאנד צו לאנד, קאננטען זיא דען אקערבייא אונד דיא לאנדווירטהשאפט ניכט בעטרייבען. אין פיעלען לענדערן דירפען זיא זיך גאר קיינע פעלדער קויפען, אונד דארט, וואָ זיא עס יא דירפען, האבען זיא דאך נאך איממער צו פירכטען, דאס מאן זיא איינעס שאנעס פאראגס! דא איהנען נון דער אקערבייא איף דיעזע וועיזע פערוועהרט איזט, זינד זיא געצוואונגען, איהרען גאנצען געשעפטס-גייסט דעם האנדעל צו ווידמען — אונד דעסהאלב איבערטרעפפט זיא אויך קיינע נאציאן אין דער ערדינגונג נייער ערפינדונגען איף דעם געביעטע דעס האנדעלס אונד דער געשעפטע. וואָ איממער זיא זיך ניעדערלאססען, בעגיננען האנדעל אונד פערקעהר צו בליהען, וויא דיעזעס אין פערשיעדענען ארטען, בעזאנדערס אין ליווארנא (איטאליען) בעמערקט ווירד. דיעזע שטאדט, וועלכע פריהער האכסט אונבעדייטזאם אונד אונאנזעהנליך וואר, געהארט יעטצט דורך דען שטארקען צופלוס דער יודען צו דען בעריהמטעסטען האנדעלס-שטעדטען." —

(פארטזעטצונג פאלגט.)

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (ע ה ר ע נ-ב ע ל ײ ד י ג ו נ ג ס-ק ל א-ג ע.) װיר האבען בערײטס מיטגעטהײלט, דאס דער אנטי-סעמיטישע פראָפעססאָר, נענדטוױך בײא דער אים סאקסישער בעצירקע אם 31. מאי שטאטטגעהאבטען דעפוטירטען-װאהל געגען הערדן דאָר׳, דען קאנדידאטען דער ליבעראלען פארטײא, יעמערליך דורכגעפאללען איזט. — װיא װיר פערנעהמען, װערדען דיעזעם „דורכפאלל" דעם הערדן פראָפעססאָרס אויך נאָך „נאכװעהען" פאָלגען. אין זײנעם אנטי-סעמיטישען פראָגראממע בעצײכנעטע נעמליך דר׳ נענדטוױך א ל ל ע יודען פיר טױגעניכטסע, דיא פאָם געמײנסטען װאוכער עקסיסטירען. דער פאָרשטאנד דער פעסטער קאָנגרעס-געמײנדע האט נון דען בעשלוס געפאסט, אים פעראײנע מיט דעם פרעזעס דער קאָנגרעס-קאנצלײא געגען דען הערדן פראָפעססאָר דיא קלאגע װעגען עהרען-בעלײדיגונג אײנער גאנצען קאָנפעסס׳אָן אנצושטרענגען. — איבערדיעס ליעגט יא אין דיעזער אײסערונג אויך אײנע אײפרײצונג געגען דיא יודען, װאס נאטירליך נאָך דען הײפיגען יודען-קראװאללען דער לעטצטען מאָנאטע ניכט געדולדעט װערדען דאָרף. װיר פינדען אויך פאָללקאָממען אם פלאטצע, װענן דיא קאָנגרעס-קאנצלײא אים נאמען דער יודען אונגארנס געגען אײנע זאָלכע העטצערײא אײנשרײטעט. דאס דיא אָרטהאָדאָקסע קאנצלײא היעצו שװײגט — נון, דיעזע מאג װאָהל דען תלמוד׳שען גרונדזאטץ בעפאָלגען: „לעולם יהי אדם מן הנעלבין ואינם עולבין!" (מאן מיססע דיא בעלײדיגונג ערטראגען, אָהנע היעפיר גענוגטהואונג זיך פערשאפפען צו װאָללען.) אינדעם שײנט עס אונס, דאס דער תלמוד דיעזע טוגענד-רעגעל נור דעם „אײנצעלנען" (אדם) אײנשערפט, ניכט אבער אויך, װאָ עס זיך אום דיא עהרע דער געזאממטהײט, אום „כבוד ישראל" האנדעלט!

* (ד ע ר י י ד י ש ע ש ט ו ד ע נ ט ע נ-פ ע ר א י י ן „ק ד י מ ה" א י ן װ י ע ן.) װיר האבען פאָר קורצעם ערסט אין אײנעם לײטארטיקעל אונזערעם בעדױערן דאריבער אױסדרוק געגעבען, דאס לײדער אונטער דען געבילדעטען יודען דיא יידישע װיססענשאפט גענצליך פערנאכלעססיגט װירד, דא זיא זיך צומײסט זאָגאר איהרעס יודענטהומס שעמען: — אום זאָ ערפרײליכער איזט עס אונס, פאָלגענדעס מעלדען צו קאָננען. דיעזער טאגע ערהיעלטען װיר דיא שטאטוטען דעס יידישען שטודענטען-פעראײנעס „קדימה" („פאָרװערטס!"), דער זיך אין דער עסטערײכישען רעזידענץ-שטאדט זאָעבען געבילדעט האט אונד דעססען אױפגאבע עס איזט, דיא יידישען װיססענשאפטען אין איהרעם קרײזע צו פערברײטען. מיטגליעדער דיעזעם פעראײנעס קאָננען נור שטודענטען דער אוניװערזיטעט, דער פאָליטעכנישען האָכשולע אונד זאָנסטיגער האָהער לעהר-אנשטאלטען זײן. דער פעראײן װירד פלײסיג פאָרטרעגע איבער יידישעס װיססען האלטען לאססען. איבערדיעס װערדען אין דעם לאָקאלע דעם פעראײנעס אללע יידישען בלעטטער אױפליעגען, דאמיט אין דען יוגענדליכען שטודענטען דער זינן פיר דאס לעבען אונד שטרעבען אים יודענטהומע געװעקט װערדע! — װיר בעגריסען דאס אינסלעבענטרעטען דיעזעם פעראײנעס מיט אױפריכטיגער אונד פרײדיגער גענוגטהואונג. פרײליך װאר דיא פעראנלאססונג צור בילדונג דיעזעם פעראײנעס אײנע רעכט אונערקװיקליכע. װיא איבעראלל, זאָ לעבטע נאטירליך אויך אונטער דען יידישען שטודענטען װיענס ביזהער דאס בעשטרעבען, אללעס יידישע אבצושטרײפען אונד זיך מיט איהרען ניכט-יידישען קאָללעגען צו פערשמעלצען. דער אן דען װיענער האָכשולען אין לעטצטערער צײט צור געלטונג געלאנגטע אנטי-סעמיטיסמוס האט יעדאָך דעם אנשלוססע דער יידישען שטודירענדען אן איהרע ניכט-יידישען שטודיען-קאָללעגען אונאיבערשטײגליכע הינדערניססע בערײטעט. דיא יודען-שטודענטען װאורדען נעמליך אים קרײזע דער איבריגען שטודענטען פערשפאָטטעט אונד פערהאָהנט. זאָ זאהען דיא יידישען שטודענטען ענדליך אײן, דאס זיא זיך טראָטץ איהרער האָהען בילדונג ניכט אין ניכט-יידישען קרײזען, זאָנדערן עבען נור אים קרײזע איהרער גלױבענס-גענאָססען אײנע אכטבארע שטעללונג זיך ערינגען קאָננען; עס װערע האָכסט װינשענסװערטה, דאס אויך דיא יידישען שטודענטען אין אונגארן אלסבאלד צו דיעזער איבערצײגונג געלאנגען מאָגען! נור זאָ קאָננטע דאס יודענטהום אין דיעזען יונגען לײטען אײנע דױערנדע שטיטצע פינדען!

* (א ו נ ד װ י ע ד ע ר ד א ס נ י י ע װ א ו כ ע ר-ג ע ז ע ט ץ!) טראָטצדעם װיר אונס אללע מאָגליכע מיהע געגעבען, דאס נײע װאוכער-געזעטץ דײטליך אונד לײכט-פערשטענדליך מיטצוטהײלען אונד עס צו ערקלערען, זאָ װאורדען װיר דאָך פאָן מאנכען ניכט פערשטאנדען אונד װיר בעקאָממען אויך הײטע נאָך היעריבער פערשיעדענע אנפראגען. זאָ שרײבט מאן אונס אונטער אנדערעם, דאס װיר אין נוממער 55 אונזערעס בלאטטעס געשריעבען, דאס נײע װאוכער-געזעטץ זײא ניכט ריקװירקענד, דאס דיא אלטען שולדען װײטער נאָך דען אלטען בעדינגונגען אײנצוקאססירען זינד, װעהרענד אבער דיא אדװאָקאטען זאגען, דאסס דאס נײע װאוכער-געזעטץ יא ריקװירקענד איזט, אונד דאס דעמגעמעס אויך דיא אלטען שולדען אים זיננע דעם נײען װאוכער-געזעטצעס בעהאנדעלט װערדען מיססען. — נון, װאס מאן אונס שרײבט, דאס װיר געשריעבען, דאס האבען װיר נ י כ ט געשריעבען! דיא היעראויף בעציגליכע שטעללע אין דעם נײען װאוכער-געזעטצע, דיא װיר אין נוממער 55 מיטגעטהײלטען, לײטעט: „דאמיט דער װאוכערער קײנען אײנװאנג פינדע אונד זיך װעכסעל אױסשטעללען לאססע פאָן דער צײט, ב ע פ אָ ר דיעזעס נײע װאוכער-געזעטץ אינס לעבען געטרעטען, דא נאָך זײנער מײנונג דאס געזעטץ ניכט ריקװירקענד זײא אונד ער דאהער דיא אלטען שולדען נאָך דען אלטען בעדינגונגען אײנקאססירען קאָננע, זאָ האט זיך דאס געזעטץ דיעזעם אױסװעגע מיט דער בעשטיממונג ענטגעגענגעשטעללט, דאס װאָהל ביז צום 2 מאי 1883 דיא אלטען שולדען נאָך דען אלטען בעדינגונגען צו לײסטען זינד, דאס אבער פאָן יענעם טאגע אנגעפאנגען, דיא צינזען, װעלכע 8 פערצענט איבערשטײגען אלס שטראפבארער װאוכער צו בעטראכטען זינד. עס איזט דאהער אם בעסטען, װענן מאן גלײך פאָר דעם ריכטער דיא ביזהער צו לײסטענדען אונד דיא װײטערהין צו לײסטענדען צינזען אָרדנעט אונד דעמגעמעס אײנען גערײכטליכען פערגלײך צו שטאנדע ברינגט." — זאָ האבען װיר געשריעבען, דער װאָרטלױט דעם פאראגראף 5 אים נײען װאוכערגעזעטצע לײטעט װיא פאָלגט: „דיעזעס געזעטץ איזט אויך אויף דיעניגען אנצוװענדען, װעלכע אײנע פאָר דעם אינסלעבענטרעטען דעם געגענװערטיגען געזעטצעס ענטשטאנדענע װאוכערישע פאָרדערונג אויך נאָך דעם װירקזאם-װערדען דעם פאָרליעגענדען געזעטצעס געלטענד מאכען, עס זײא דענן, דאס אין בעצוג אויף זאָלכע פאָרדערונג פאָר דעם װירקזאם-װערדען דעם געזעטצעס אײנע רעכטס-קרעפטיגע גערײכטליכע ענטשײדונג אָדער אײן גערײכטליכער פערגלײך צו שטאנדע געקאָממען איזט!" — זאָ דער װאָרטלױט דעם פאראגראף 5. — היער נון נאָך אײן בײשפיעל צור ערקלערונג: איך האבע אם 1-טען מאי 1882 אײנעם בײער 100 גולדען מיט 25 פערצענטיגער פערצינזונג געליעהען. נון טריטט אם 2-טען מאי 1883 דאס נײע װאוכער-געזעטץ אינס לעבען. דא געהע איך אם 1-טען מאי צום ריכטער אונד זאגע: ביז הײטע איזט מיר דער בײער 125 גולדען שולדיג, פאָם 2-טען מאי 1883 אנגעפאנגען װירד ער מיר דיעזע 125 גולדען, דיא ער מיר בערײטס שולדעט, נור מיט 8 פערצענט פערצינזען! — דאס װאר גאנץ ריכטיג פאָרגעגאנגען, אונד דיא 25 פערצענט פאָם פאָריגען יאהרע װארען נ י כ ט שטראפבאר. (דענן אויך נאָך דעם פריהערן געזעטצע װאר מעהר אלס 8 פערצענט גערײכטליך ניכט אײנקאססירבאר — נור װאר עס פריהער ניכט שטראפבאר.) װענן איך אבער דיא 25 פערצענט אויך נאָך דעם אינסלעבענטרעטען דעם נײען געזעטצעס

פאָלליעטאָן.

ריקקעהר דער יודען נאך ענגלאנד.

(63-טע פאָרטזעטצונג.)

„„איך װײס, (זאגטע אלבערט װײטער) דאס ריכארדס הערץ שאָן פאָן פריהעסטער קינדהײט דיר געהאָרטע: איך װײס, דאס דוא אונשולדיג ביזט, אבער יעדענפאללס שטאנדעסט דוא ריכארדס ליעבע צור יידין אים װעגע.""

„דוא גלױבסט אלזאָ (זאגטע אננא), דאס איך זיא נאָך זעהען װערדע?"

„„יא, (זאגטע אלבערט) אונד זאָגאר שאָן אין װעניגען טאגען.""

אלבערט װאוססטע, װאס ער געזאגט, דענן אין דער לעטצטען צוזאממענקונפט צװישען איהם, דעם דר׳ ראָטשעסטער אונד דע-װידאל װאורדע דער ענטשלוס געפאסט, דאס זאָ אירגענד אײן רעטטונגס-שיפף אױספינדיג געמאכט װירד, זאָ װירד קאָניג קארל, אלס יודע פערקלײדעט, אונד מיט דעם אמסטערדאמער פאס דעם יודען עזריאל א-קאָסטא פערזעהען, מיט דע-װידאל צוזאממען נאָך דער מעערעס-קיסטע רײזען. זאָללטען זיא פאָן דען קראָמװעללישען אנגעהאלטען װערדען, זאָ װירד עס הײסען: „עס זינד פליכטיגע יודען, װעלכע דורך אײנען שיפפס-ברוך היערהער פערשלײדערט װאורדען, אונד נון, דא אין ענגלאנד קײנע יודען געדולדעט װערדען, דאס לאנד פער שיפף פערלאססען מיססען!"

אלס דאנן אלבערט פאָן בריקסהאם צוריקקאם, װאורדע יענער ענטשלוס אױסגעפיהרט. קאָניג קארל װאנדערטע אלס יודע פערקלײדעט, אונטער דעם נאמען עזריאל א-קאָסטא, אין דער בעגלײטונג פאָן אלבערט, פאָן דע-װידאל אונד דעססען ענקעלין חנה.

דער קאָניג מאכטע װאָהל גראָסע אױגען, אלס ער דיא װאונדערשאָנע יידין, פאָן דערען דאזײן ער ביזהער ניכט געװאוסט, ערבליקטע. אבער אלבערט ערצעהלטע איהם איהרע גאנצע לײדענס-געשיכטע אונד בעמערקטע איהם צוגלײך, דאס איהר הערץ נון געגען יעדע ליעבע װיא אבגעשטאָרבען איזט.

קאָניג קארל שפראך מיט דעם יודען-מעדכען זעהר לײטזעליג, אונטערהיעלט זיך מיט איהר איבער פיעלע געגענשטענדע — אונד טראָטץ דער בעמערקונגען אלבערטס גאב ער זיך דאָך אללע מאָגליכסטע מיהע, אום דיא ליעבע דיעזעס מעדכענס פיר זיך צו געװיננען. אבער געראדע אויף דיא ליעבעספאללען אנטראגען דעם קאָניגס אנטװאָרטעטע חנה ענטװעדער גאר ניכט אָדער נור קורץ אונד קאלט.

אלס זיא אין בריקסהאם אנגעקאָממען אונד אין דעם הױזע דעם ריכארד אײנקװארטירט װארען, אהנטע חנה נאָך אימער ניכט, װאָ זיא איזט אונד אונטער װעססען דאך זיא זיך בעפינדעט! ריכארד װאר דורך דיא פעראנשטאלטונג אלבערטס איסער הױזע; אננא װאגטע עס ניכט, זאָפאָרט פאָר דער יידין צו ערשײנען. אונד זאָ װאר עס דאס ליעבענסװירדיגע קלײנע מעדכען ריכארדס, מיט װעלכעם דיא געסטע זיך אונטערהיעלטען.

אלס חנה דיעזעס מעדכען ערבליקטע, דא װאר עס איהר, אלס װענן אײנע אלטע ערינערונג אין נײער געשטאלט פאָר איהר װיעדער אױפגעטױכט װערע — דענן דאס מעדכען זאה גאנץ איהרעם פאטער עהנליך.

„װיא הײסט דוא, מײן קינד?" — פראגטע חנה דאס קלײנע מעדכען.

„„מײנע נאמע איזט גראציא!"" זאגטע דיא קלײנע.

„גראציא?" ריעף חנה ערשטױנט אױס.

(װיא אונזערע לעזער בערײטס װיססען, הײסט „חנה" אים שפאנישען „גראציא" אונד ריכארד נאננטע זיא אויך אימער גראציא.)

„„יא, גראציא איזט מײן נאמע, (װיעדערהאָלטע דיא קלײנע נאכמאלס) קענסט דוא פיעללײכט דיא אנדערע גראציא, נאָך װעלכער איך הײסע? מײן פאטער ערװעהנט איהרער אָפט אונד יעדען אבענד מוס איך פיר זיא בעטען. ער מוס זיא זעהר ליעב האבען.""

„װיא הײסט דײן פאטער?" ריעף חנה מיט ציטטערנדער שטימע.

„„מײן פאטער הײסט ריכארד אונד מײנע מוטטער הײסט אננא.""

חנה שױדערטע צוזאממען אונד ריעף: „גאָטט! װאָהין בין איך געראטהען?"

„ער האט דיך אויף דען ריכטיגען אָרט געפיהרט (זאגטע דע-װידאל), דאמיט דוא געלעגענהײט האסט, דײנע ראכע אונד דײנען פלוך צו בעטהײטיגען. זיעהע! אין װעלכ׳ נושעם אנגעדענקען דוא היער שטעהסט! יעטצט נימם דײנען פלוך צוריק אונד װיר ענטפערנען אונס!"

חנה צאָג אײנען רינג הערפאָר, איבערגרײכטע איהן דער קלײנען מיט דען װאָרטען: „גיב דאס דײנעם פאטער! אונד זאגע איהם, דיא פערזאָהנונג האבע איהם דענזעלבען געשיקט!" — —